

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доп. станом на 1 верес. 2017 р. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2017. 372 с.

5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3782-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12> (дата звернення 15.02.2019).

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. 2003 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення 15.02.2019).

7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 (дата звернення 15.02.2019).

Філіпп Анастасія Володимирівна
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПОТЕРПІЛІ ВІД ЗЛОЧИНІВ В УКРАЇНІ

Дослідження жертви злочину є одним з найактуальніших напрямів у кримінології. Незважаючи на те, що активна увага віктимологічній складовій стала приділятися лише в останні десятиліття (проблематика віктимології стала більш активно та широко розглядатися у навчальній та науковій літературі), немає сумнівів у тому, що жертва злочину посідає одне з ключових місць в механізмі злочинного посягання.

Значна частина злочинців цілком «свідомо» обирають своїх жертв, і мова йде не лише про злочини проти особи. Іншими словами, зловмисник завжди обирає хоча б на підсвідомому рівні на кого посягнути навіть у сфері злочинів проти власності, громадського порядку і моральності та у багатьох інших. Відзеркалення «портрету» середньостатистичної жертви злочину певним чином вказує і на самих злочинців. Які жертви злочинів – такі й злочинці. Зрозуміло, що це не означає тотожність злочинця та жертви, проте дозволяє виокремити чіткі зв'язки та закономірності.

Останні роки Україна знаходиться у достатньо складному соціально-економічному становищі. Численні реформи, антитерористична операція та інші суспільно-політичні події негативним чином впливають на стан злочинності в цілому.

Згідно статистичних даних Генеральної Прокуратури України щодо показників злочинності в Україні, можна побачити, що починаючи з 2014 року і до сьогоднішнього часу, спостерігається спочатку збільшення, а потім стрімке зменшення загальної кількості злочинів, що вчиняються на нашій території. У 2014 році було зареєстровано 529139 злочинів, у 2015 – 565182, у 2016 – 592604, у 2017 – 523911, у 2018 – 487133 злочинів відповідно [1]. Як бачимо, з огляду на показники злочинів які були зареєстровані протягом року (у названий період), в перспективі п'яти років їх кількість суттєво зменшується. Змінюються типи та види найбільш поширеної злочинної поведінки, проте загальна кількість стає меншою.

Поряд із цим, питання про кількість жертв, які постраждали протягом року від злочинних посягань – ставиться дуже рідко чи не ставиться взагалі. Навіть ЗМІ, у яких охоче розказують про «збільшення» рівня злочинності та «погіршення» ситуації зазвичай обходять це питання стороною. Тим не менш, навряд чи можна надати комплексну характеристику злочинності за певний проміжок часу, оминувши увагою жертв злочинів. В решті решт – жертва злочину це обов'язковий «учасник» злочинного посягання майже для всіх діянь передбачених Кримінальним кодексом України.

Згідно статистичних даних Генеральної прокуратури України (щорічні Єдині звіти про злочинність з 2014 по 2018 роки) показує, що починаючи з 2014 року, в Україні було зареєстровано відповідну кількість жертв злочинів: 2014 – 393532 особи, 2015 – 412689 осіб, 2016 – 444617 осіб, 2017 – 374238 осіб, 2018 – 344780 осіб [1]. Як можна побачити, кількість жертв значно зростає до 2017 року, у якому спостерігається різке падіння. Ця тенденція зберігається і у 2018 році.

Кількість жертв у 2018 році – менша ніж на перший рік у вибірці, а тому в цілому можна сказати, що спостерігаються загальні довготривалі тенденції щодо зменшення кількості потерпілих від злочинів протягом 2014-2018 років. Дані процеси відбуваються на «фоні» загального зменшення кількості вчинюваних щорічно злочинів за останні два роки.

Більш глибокий аналіз статистичних даних Генеральної прокуратури дозволяє в цілому підтвердити наведені вище дані. Так, згідно зі статистикою по жертвам злочинів у пе-

ріод з 2014 по 2018 роки, спостерігається зменшення кількості потерпілих від злочинів жінок, але знов після збільшення протягом 2015 – 2016 років. Так, якщо у 2014 році від злочинів в Україні постраждало 170439 жінок, 147800, у 2015 – 156190, у 2016 – 167099, а у 2017 – 133633 жінки, у 2018 – 105684 жінки [1]. Наведені показники чітко демонструють зменшення кількості посягань на осіб жіночої статі в Україні.

Схожа ситуація простежується і в сфері потерпілих неповнолітніх та малолітніх осіб. Станом на кінець 2014 року від злочинів постраждало 4996 неповнолітніх, 2015 – 4809, 2016 – 4838, 2017 – 4095, 2018 - 3744 неповнолітніх [1]. Такі дані також виглядають оптимістично та вказують на безумовне зменшення кількості малолітніх потерпілих в Україні.

Окреслені вище тенденції можна розглядати як позитивні в цілому, та зробити загальний висновок про помірне зменшення загальної кількості потерпілих від злочинів в Україні. Перш за все, загальна кількість жертв злочинів зменшується поряд із загальним зменшенням кількості вчинюваних в Україні злочинів, що доволі справедливо. Окремі збільшення спостерігаються у роки збільшення кількості злочинів в країні (зокрема у 2015 та 2016 роки).

Як висновок слід відзначити, що загальні позитивні тенденції які спостерігаються сьогодні повинні бути підкріплені активним діями та рішучим бажанням подолати злочинність та навести порядок у державі. Наведені вище статистичні показники та основні тенденції злочинності останніх років вказують на те, що правоохоронним органам необхідно ще багато працювати для поліпшення ситуації в цій сфері. Безсумнівно, для якісного захисту громадян від злочинності, необхідне прийняття цілого пакету законодавчих актів, який би був спрямований на захист жертв злочинів.

1. Статистичні дані Генеральної Прокуратури України за 2014 – 2018 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

Хашев Вадим Георгійович
доцент кафедри
кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ОХОРОНИ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Безперечно, що складовою національної безпеки у будь-якій країні є безпека учасників дорожнього руху, оскільки щорічна кількість загиблих та потерпілих від дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) може перевищувати кількість загиблих та поранених у військових конфліктах та від масових стихійних лих. Це великою мірою стосується і нашої держави.

Протягом останніх років в Україні спостерігається позитивна тенденція до зниження кількості загиблих у ДТП. Так, за офіційними даними Національної поліції України, у 2013 році загинуло 4833 особи, у 2014 році – 4483 особи, у 2015 році – 3970 осіб, у 2016 році – 3410 осіб, у 2017 році – 3432 особи. В 2018 році у ДТП загинуло 3350 осіб, що є найнижчим показником з 2000 року. А найкривавішим на вітчизняних дорогах за останні десятиліття був 2007 рік, коли у ДТП загинули 9574 людини. Загальна кількість травмованих у ДТП осіб з 2015 до 2017 року мала тенденцію до збільшення, проте у 2018 році також відбулося суттєве зменшення такої кількості. Так, у 2015 році травмовано 31600 осіб, у 2016 році – 33613 осіб, у 2017 році – 34677 осіб та у 2018 році – 30884 особи [1].

Дійсно, у сфері охорони безпеки учасників дорожнього руху ми просуваємось у правильному напрямку: впроваджується реформування Дорожньої патрульної поліції; запрацювала система фіксації швидкісного режиму за допомогою пристроїв TRUSam і лише за 2,5 місяці зафіксовано понад 25000 випадків порушення; підвищуються вимоги до автоперевізників тощо.

Але вищенаведені цифри ніякою мірою не повинні нас заспокоювати, оскільки щодня на дорогах України травмується середньому близько 85, а гине – 9 людей. Крім того, слід враховувати, що з 2014 року статистикою ДТП охоплено не всю територію України. Також продовжують відбуватись ДТП з великою кількістю загиблих.

Наприклад, 5 лютого 2019 року внаслідок ДТП на трасі Донецьк – Запоріжжя 6 осіб загинули і 3 особи зазнали травм. За попередніми даними, водій автомобіля «Шевроле», здійснив

ючи обгін, не впорався з керуванням та вчинив зіткнення з автомобілем «Деу Ланос» [2].

Тому важливе місце у профілактиці порушень Правил дорожнього руху (далі – ПДР), що призводять до травмування або загибелі людей, посідає належне нормативне забезпечення охорони безпеки учасників дорожнього руху різними галузями права, зокрема у частині дотримання принципів системності та справедливості.

Так, на сьогодні, при скоєнні ДТП, що заподіяло шкоду здоров'ю людини, юридична відповідальність настає лише за заподіяння тілесних ушкоджень середньої тяжкості, тяжких тілесних ушкоджень або смерті за ст. 286 Кримінального кодексу (ділі – КК) України. Проте, у чинному кримінальному та адміністративному законодавстві відсутнє нормативно-правове регулювання відповідальності у разі, коли порушення ПДР учасниками дорожнього руху спричиняє заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження з короткочасним розладом здоров'я або незначну втрату працездатності.

Відповідно до ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідальність встановлена за скоєння дорожньо-транспортної пригоди, яка спричинила пошкодження майна, зокрема, транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна.

Але ступінь суспільної небезпеки при порушенні ПДР, що призвело до заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження, набагато вищий, ніж скоєння ДТП із спричиненням тільки матеріальної шкоди. Крім того, відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Тому ми підтримуємо позицію авторів проекту Закону про внесення змін до ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності водіїв транспортних засобів за спричинення шкоди здоров'ю потерпілого. Даним проектом пропонується доповнити вищевказану статтю новою частиною другою такого змісту: «Порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило заподіяння потерпілому легкого тілесного ушкодження з короткочасним розладом здоров'я або незначну втрату працездатності, – тягне за собою накладення штрафу від сімдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення права керування транспортними засобами на строк від шести місяців до двох років» [3].

На нашу думку, такі законодавчі зміни відповідатимуть принципам системності та справедливості, а також сприятимуть підвищенню дисципліни водіїв, як учасників дорожнього руху, зменшенню травматизму та запобіганню правопорушенням на дорогах України.

На відміну від вищевказаного законопроекту, проект Закону України про внесення змін до статті 286 Кримінального кодексу України щодо порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, від 03.09.2018 № 9030 викликає певні зауваження.

Так, відповідним законопроектом пропонується, зокрема, за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особою, яка керує транспортним засобом, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження (ч. 2 ст. 286 КК України) або якщо вони спричинили загибель кількох осіб (ч. 3 ст. 286 КК України), передбачити обов'язково додатковий вид покарання у вигляді конфіскації майна. На думку його авторів, даний проект Закону надасть правові гарантії підвищення рівня безпеки на дорогах, привертаючи увагу водіїв транспортних засобів до наслідків вчинення даного кримінально-протиправного діяння [4].

Проте, на нашу думку, у разі прийняття вищевказаного законопроекту як закону він буде порушувати принцип системності, оскільки суперечитиме положенням ч. 2 ст. 59 КК України, відповідно до якої конфіскація майна встановлюється тільки за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки. До жодної з вищевказаних категорій злочин, передбачений ст. 286 КК України, не належить, тому, якщо пропонувати такі зміни, слід паралельно вносити зміни і до ст. 59 КК України, щоб уникнути суперечки норм Загальної та Особливої частин КК України.

Крім того, чи справедливо буде карати водія конфіскацією його майна, якщо внаслідок ДТП потерпілими є, наприклад, його родичі, яким цей водій не зможе оплатити лікування, крім того, уся сім'я може залишитись без засобів до існування, якщо майно юридично належить винному? А у разі, якщо потерпілими є інші особи, то винний також не зможе компенсувати витрати на лікування та моральну шкоду, оскільки буде позбавлений доступу до свого майна внаслідок накладення арешту на нього з подальшою конфіскацією за судовим вироком.

Тому ми вважаємо, що встановлення конфіскації майна в якості додаткового

обов'язкового покарання не є доцільним, оскільки суперечить принципу справедливості і може негативним чином вплинути на права та законні інтереси не тільки винних осіб, а й потерпілих від ДТП.

Підтвердженням нашої позиції може бути і те, що даний законопроект отримав негативний висновок від Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України [4].

Підсумовуючи, зазначимо, що дієвим засобом зниження рівня заподіяння шкоди життю та здоров'ю людей внаслідок ДТП має бути зосередження основних зусиль правоохоронних органів на забезпеченні невідворотності притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб та отриманні ними справедливого покарання у межах чинної санкції ст. 286 КК України, яка вважається нами достатньою у тому вигляді, в якому вона існує зараз.

1. Смертей стало менше: з'явилася статистика ДТП в Україні за 2018 рік. *Обозреватель*. 2019. 11 січня. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/society/smertej-stalo-menshe-zyavilasya-statistika-dtp-v-ukraini-za-2018-rik.htm>.

2. В Мар'їнському районі внаслідок ДТП 5 людей загинули, ще 3 – травмовані // Офіційний сайт Національної поліції. Повідомлення від 05 лютого 2019 р. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/dtp/v-marjinskomu-rajoni-vnaslidok-dtp-5-lyudej-zaginuli-shhe-3-travmovani/>.

3. Проект Закону України «Про внесення змін до ст. 124 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності водіїв транспортних засобів за спричинення шкоди здоров'ю потерпілого» № 8586 від 11.07.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64404.

4. Проект Закону України «Про внесення змін до статті 286 Кримінального кодексу України щодо порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами» № 9030 від 03.09.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=64525.

Шалгунова Світлана Аполлінаріївна
доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент

Ткаченко Павло Ігорович,
Гудіна Яна Ігорівна –
студенти юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНІ-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВІЙСЬКОВИМ ЗЛОЧИНАМ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Під час вивчення нами кримінальної статистики злочинів, вчинених під час несення або проходження військової служби у різних військових формуваннях країни, постає питання запобігання цим злочинам, усунення факторів підбурювання до вчинення таких злочинів, виокремлення різних заходів запобігання злочинів. Сьогодні Україна має велику, сильну та мужню армію, котра є обличчям держави. Отже і представники військової сфери мають бути прикладом для кожної людини. А ступінь поширення військових злочинів актуалізує питання їх запобігання.

Вітчизняний законодавець чітко визначає поняття військового злочину як злочину проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчиненого військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними під час проходження ними навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів (ст. 401 КК України). Військовим злочинам присвячено цілий розділ у Кримінальному кодексі України. У розділі XIX КК України міститься 35 статей, одна з яких дає визначення військового злочину. Інші статті цього розділу містять склади злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (ст. 402-433). За змістом основного, безпосереднього об'єкта класифікують 9 груп військових злочинів: 1) проти порядку підлеглих та військової честі; 2) проти проходження військової служби; 3) проти порядку користування військовим майном; 4) проти порядку експлуатації військової техніки; 5) проти порядку несення бойового чергування; 6) проти встановленого порядку збереження військової таємниці; 7) військові посадові злочини; 8) проти порядку несення служби в районі військових дій; 9) злочини, відповідальність за які передбачена міжнародними конвенціями.